

αλληλοέλεγχό τους. Κι ας έχει κριθεί αυτή η διάκριση ως ιδιαίτερος σημαντική για την πρόληψη από την αυθαιρεσία της εξουσίας. Κρίμα, θα σκεφτεί κανείς, και ίσως απορήσει κιόλας έχοντας διαβάσει μέχρι τώρα όλες τις θετικές και προοδευτικές ρυθμίσεις του Συντάγματος. Ήρθε η στιγμή, λοιπόν, να επανέλθουμε στο κρίσιμο ερώτημα που στριφογουρίζει στο μυαλό μας ώρα τώρα. Γιατί παραβιάζεται το Σύνταγμα; Γιατί μένουν ατιμώρητοι όσοι το παραβιάζουν; Ποιες οι θεσμικές ρήτρες που διασφαλίζουν ότι το Σύνταγμα θα τηρηθεί; Ας απαντήσουμε σε αυτά τα ερωτήματα.

Γιατί Παραβιάζεται το Σύνταγμα;

Γιατί παραβιάζεται το Σύνταγμα; Ας ξεκινήσουμε με ένα συναφές ερώτημα: πότε παραβιάζεται ένας οποιοσδήποτε κανόνας; Κατ' αρχήν, επειδή υπάρχει η τάση προς παραβίασή του. Αν δεν υπήρχε η τάση, δεν θα υπήρχε ούτε ο κανόνας άλλωστε. Συνεπώς, ο κανόνας, για να είναι αποτελεσματικός ως προς την αποτροπή του επίδοξου θύτη, θα πρέπει να προβλέπει την αποτελεσματική τιμωρία του. Δηλαδή, ο φόβος και το κόστος της τιμωρίας είναι ο λόγος για τον οποίον θα αποτραπεί κάποιος από το να παραβιάσει έναν κανόνα – κάποιος ο οποίος δεν έχει πειστεί λογικά ή και ηθικά/δεοντολογικά. Δηλαδή, πέρα από τη σαφή αιτιολόγηση ύπαρξης του κανόνα, που θα πείσει κάποιους να τον προστατέψουν με προσωπική επιλογή, ο κανόνας πρέπει να περιλαμβάνει κυρώσεις για να αποτραπεί η δράση και όσων δεν πείθονται ή αδιαφορούν.

Στην υφιστάμενη πολιτική που περιγράφουμε, όπου η εξουσία έχει πάντα την τάση καταστρατήγησης των κανόνων χάριν της διαιώνισής της, η ηθική και η δεοντολογία βρίσκονται σε δεύτερη μοίρα. Συνεπώς, η τιμωρία, και μάλιστα η ιδιαίτερος αυστηρή τιμωρία⁶⁸, είναι βασική για τη συμμόρφωση των κρατούντων με τους κανόνες. Απ' ό,τι φαίνεται, όμως, η τιμωρία των παραπάνω λειτουργών (βουλευτών και υπουργών, γενικών γραμματέων και δημόσιων υπαλλήλων) δεν υφίσταται στην πραγματικότητα. Κι ενώ όλοι –ή σχεδόν όλοι– οι άλλοι πολίτες υπόκεινται σε έλεγχο για τις τυχόν παρανομίες τους, αυτοί όχι – κατά παράβαση του άρθρου 4 του Συντάγματος περί ισότητας όλων ενώπιον του νόμου.

Γιατί υπάρχει ατιμωρησία για το... ενιαίο σώμα βουλευτών και υπουργών – των πολιτικών δηλαδή; Μήπως σε αυτούς κάνει τα στραβά μάτια η Δικαιοσύνη; Αν και αυτή θα ήταν μια λογική εξήγηση, και πραγματική σε αρκετές

68. Ιδιαίτερος αυστηρή λόγω της σπουδαιότητας της διαφύλαξης του κοινωνικού βίου.

περιπτώσεις, εν προκειμένω δεν είναι η απάντηση στο ερώτημά μας. Γιατί; Διότι απλώς δεν τους δικάζει η δικαστική εξουσία! Μα, πώς γίνεται αυτό; Θα αναρωτηθεί λογικά κανείς. Αφού η δικαστική εξουσία έχει το ρόλο, εκτός από την απονομή δικαιοσύνης, να ελέγχει τις άλλες δύο εξουσίες. Ναι, αυτό ισχύει θεωρητικώς, δηλαδή στις θεωρίες της πολιτικής φιλοσοφίας. Δεν υπάρχει όμως τέτοια μέριμνα στο νομικό μας σύστημα. Ας δούμε γιατί.

Ο λόγος που δεν τιμωρούνται οι παραβάτες της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας δεν είναι πρόβλημα του τύπου «από τη θεωρία στην πράξη», δεν είναι δηλαδή πρόβλημα ότι δεν εφαρμόζεται κάποιος κανόνας εκ των πραγμάτων. Το πρόβλημα εδώ είναι ακόμη πιο σημαντικό διότι είναι θεσμικό! *Η ατιμωρησία ουσιαστικά προβλέπεται από το ίδιο το Σύνταγμα!* Το προοδευτικό, όπως φάνηκε ως τώρα, αυτό κείμενο δεν προβλέπει ασφαλείς διαδικασίες ελέγχου και τιμωρίας, οι οποίες είναι και η βασική προϋπόθεση τήρησης των κανόνων του. Η άποψη αυτή στηρίζεται σε τέσσερα, κυρίως, άρθρα του Συντάγματος. Ας τα δούμε:

- **Άρθρο 49:** «Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν ευθύνεται οπωσδήποτε για πράξεις που έχει ενεργήσει κατά την άσκηση των καθηκόντων του, παρά μόνο για έσχατη προδοσία ή παραβίαση, με πρόθεση του Συντάγματος. Για πράξεις που δεν σχετίζονται με την άσκηση των καθηκόντων του η δίωξη αναστέλλεται εωσώτου λήξει η προεδρική θητεία (§1). Η πρόταση για κατηγορία και παραπομπή του Προέδρου της Δημοκρατίας σε δίκη υποβάλλεται στη Βουλή υπογεγραμμένη από το ένα τρίτο τουλάχιστον των μελών της και γίνεται αποδεκτή με απόφαση που λαμβάνεται με πλειοψηφία των δύο τρίτων του συνόλου των μελών της (§2)».

Το Σύνταγμα λοιπόν κηρύσσει *ανεύθυνο* τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για πράξεις ή παραλείψεις κατά την άσκηση των καθηκόντων του, παρόλο που τον θεωρεί ρυθμιστή του πολιτεύματος. Τότε γιατί ονομάζουμε το πολίτευμά μας *Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία*;

- **Άρθρο 61:** «Ο βουλευτής δεν καταδιώκεται ούτε εξετάζεται με οποιονδήποτε τρόπο για γνώμη ή ψήφο που έδωσε κατά την άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων» (§1). «Ο βουλευτής διώκεται μόνο για συκοφαντική δυσφήμιση, κατά το νόμο, ύστερα από άδεια της Βουλής» (§2). Δεν ορίζεται στο Σύνταγμα η διαδικασία και ο αριθμός βουλευτών ώστε να θεωρηθεί ότι η Βουλή έδωσε άδεια!

Εδώ υπάρχει η μέριμνα για την ανεξαρτησία της γνώμης του βουλευτή και της ελεύθερης άσκησης των καθηκόντων του. Αυτό είναι σωστό. Όμως, να μην δεσμεύεται θεσμικά ούτε για τυχόν παραβίαση εκ μέρους του του Συντάγματος, που είναι η ελάχιστη μέριμνα και προϋπόθεση; Που, και αυτό να

προβλεπόταν, πάλι θα χρειαζόταν άδεια της Βουλής, δηλαδή των υπολοίπων συναδέλφων του!

- **Άρθρο 62:** «Όσο διαρκεί η βουλευτική περίοδος ο βουλευτής δεν διώκεται ούτε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται ούτε με άλλο τρόπο περιορίζεται χωρίς άδεια του Σώματος. [...] Δεν απαιτείται άδεια για τα αυτόφωρα κακούρηγματα».

Δηλαδή, εκτός και αν ο βουλευτής πιαστεί επ' αυτοφώρω να διαπράττει κακούρηγμα (φόνος, ληστεία, κ.λπ.), πρέπει να συναινέσει η Βουλή για να επιληφθεί του θέματος η Δικαιοσύνη!

Και όσο προχωράμε τα πράγματα γίνονται πιο ενδιαφέροντα. Προσέξτε τη μέριμνα για τους ίδιους τους (υφ)υπουργούς, για την εκτελεστική εξουσία αυτή που πρέπει κατά κύριο λόγο να ελέγχεται για τυχόν αυθαιρεσία.

- **Άρθρο 86:** «Μόνο η Βουλή έχει την αρμοδιότητα να ασκεί δίωξη κατά όσων διατελούν ή διετέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης ή Υφυπουργοί για ποινικά αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, όπως νόμος ορίζει. Απαγορεύεται η θέσπιση ιδιώνυμων υπουργικών αδικημάτων⁶⁹ (§1). Δίωξη, ανάκριση, προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση κατά των προσώπων και για τα αδικήματα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 δεν επιτρέπεται χωρίς προηγούμενη απόφαση της Βουλής κατά την παράγραφο 3. Αν στο πλαίσιο άλλης ανάκρισης... προκύψουν στοιχεία, τα οποία σχετίζονται με τα πρόσωπα και τα αδικήματα της προηγούμενης παραγράφου, αυτά διαβιβάζονται αμελλητί στη Βουλή... (§2). Πρόταση δίωξης υποβάλλεται από τριάντα τουλάχιστον βουλευτές. Η Βουλή, με απόφασή της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, συγκροτεί ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, διαφορετικά η πρόταση απορρίπτεται ως αβάσιμη. Το πόρισμα της επιτροπής... εισάγεται στην Ολομέλεια της Βουλής η οποία αποφασίζει για την άσκηση ή μη δίωξης. Η σχετική απόφαση λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών. [...] Με τη διαδικασία και την πλειοψηφία [της διαδικασίας] αυτής η Βουλή μπορεί οποτεδήποτε να ανακαλεί την απόφασή της ή να αναστείλει τη δίωξη, την προδικασία ή την κύρια διαδικασία (§3)». Το υπόλοιπο άρθρο ορίζει τα περί Ειδικού Δικαστηρίου, εφόσον τελικά η δίωξη προχωρήσει.

69. Δηλαδή αδικημάτων που προβλέπονται ειδικά για τους υπουργούς και μόνο, αδικημάτων που σχετίζονται με την οργανική τους θέση.

Έτσι λοιπόν! Μόνο η Βουλή έχει αρμοδιότητα να αποφασίσει αν κάποιος μέλος της κυβέρνησης θα παραπεμφθεί σε δίκη για ποινικό αδίκημα. Και δεν υφίσταται ιδιαίτερη μέριμνα για παραβίαση του Συντάγματος. Πάντως, για να αποφασίσει η Βουλή να στείλει κάποιον στη δικαιοσύνη, απαιτείται πλειοψηφία ίδια με αυτήν που απαιτείται για τον σχηματισμό κυβέρνησης: απόλυτη πλειοψηφία των μελών! Αυτό πρακτικά σημαίνει πως ποτέ δεν θα διωχθεί υπουργός της ίδιας της κυβέρνησης, αφού ποτέ δεν θα σχηματιστεί πλειοψηφία. Επίσης σημαίνει πως σπανίως θα γίνει δίωξη για υπουργό προηγούμενης κυβέρνησης, διότι οι κυβερνήσεις εναλλάσσονται και, φυσικά, στη θέση του ενός θα βρεθεί και ο άλλος αργότερα. Το αμοιβαίο συμφέρον όλων είναι να καλύπτει ο ένας τον άλλον στις παρατυπίες. Επίσης, όπως λέει η παράγραφος 3, η Βουλή μπορεί να ανακαλέσει τη διαδικασία οποτεδήποτε θελήσει!

Βλέπουμε ότι για τη διενέργεια δίκης, όπου θα κριθεί αν ένας υπουργός, βουλευτής κ.λπ. είναι υπαίτιος για αυτά που είναι δυνατόν να του καταλογιστούν (διότι δεν μπορούν να τους καταλογιστούν όλες οι παρατυπίες ή παρανομίες), η πρωτοβουλία δεν επαφίεται στην κρίση του εισαγγελέα, όπως για όλους τους πολίτες, ή σε όποιον πολίτη έχει έννομο συμφέρον να καταγγείλει, αλλά στην ίδια τη Βουλή. Της οποίας μέλη είναι οι βουλευτές και οι υπουργοί. Δηλαδή, καλούνται οι ίδιοι και οι... εκλεκτοί τους συναδέλφοι να αποφασίσουν για τη δίωξη του εαυτού τους, των συναδέλφων τους και των φίλων τους – αφού φυσικά σε ένα συναδελφικό περιβάλλον αναπτύσσονται και διαπροσωπικές σχέσεις, πέραν των πολιτικών αντιπαραθέσεων.

Ως αποτέλεσμα, το ουσιαστικά ενιαίο νομοθετικό-εκτελεστικό σώμα αποφάσισε για τον εαυτό του ότι εξαιρείται από την ευθύνη πολλών αδικημάτων για τα οποία διώκονται οι υπόλοιποι πολίτες και, επίσης, ότι γι' αυτά που ευθύνεται δεν είναι αρμόδια να κρίνει η δικαστική εξουσία, όπως για όλους τους άλλους πολίτες, παρά μόνο αν το επιτρέψουν οι ίδιοι!

[Αναρωτιέμαι: βάσει των συνταγματικών διατάξεων περί ισότητας και ισονομίας, μπορώ εγώ, αν κάνω κάποια παρανομία, να δικάσω τον εαυτό μου; Άντε, να με δικάσει η... μαμά μου με ενόρκους την αδελφή μου και τον σκύλο μας. Όχι; Μα γιατί;]

Κι επειδή όλο το πολιτικό σύστημα στηρίζεται στους νόμους, είναι σαφές πως η δυνατότητα καταστρατήγησης των κανόνων και διαδικασιών του προσφέρεται από τον υπέρτατο νόμο με τον πιο σαφή τρόπο: προβλέποντας την ουσιαστική ατιμωρησία και έλλειψη λογοδοσίας των υπευθύνων. Αντί δηλαδή το Σύνταγμα να είναι πιο αυστηρό απέναντι σε αυτούς που αναλαμβάνουν την υπέρτατη ευθύνη διαχείρισης ολόκληρου του κράτους, είναι ελαστικό και δίνει προνόμια που κατανατούν το λειτούργημα αυτό

πραγματικά όπως λέγεται: αξίωμα. Τα αξιώματα όμως δεν έχουν θέση στη δημοκρατία. Συνεπώς, η ίδια η δημοκρατική λογική του Συντάγματος καταστρατηγείται απ' αυτό το ίδιο.

Αυτή η καταστρατήγηση, η αντιμετώπιση των φορέων εξουσίας ως... καρδινάλιους αξιωματούχους, αποτυπώνεται με τον πιο χαρακτηριστικό τρόπο στις δηλώσεις των ιδίων. Σε πρόσφατη υπόθεση σκανδάλου στο οποίο ενεπλάκη η κυβέρνηση της Ν.Δ. (υπόθεση Ζαχόπουλου), φημολογούνταν το ενδεχόμενο να καλέσει ο ανακριτής ως μάρτυρα στην υπόθεση τον κ. Γιάννη Ανδριανό, διευθυντή του γραφείου Τύπου του πρωθυπουργού, σε κατ' αντιπαράσταση εξέταση με άλλον μάρτυρα, τον κ. Θέμο Αναστασιάδη, εκδότη-τηλεπαρουσιαστή. Δημοσιεύματα ήθελαν την κυβέρνηση να είναι δυσαρεστημένη με αυτό το ενδεχόμενο διότι τότε ο κ. Ανδριανός θα βρισκόταν σε υποτιμητική θέση. «Δεν μπορεί να μπει στην ίδια ζυγαριά η μαρτυρία του στενού συνεργάτη του πρωθυπουργού με ενός δημοσιογράφου-εκδότη», φέρεται πως είπε κορυφαίος υπουργός της κυβέρνησης, προσθέτοντας: «Ο Γιάννης Ανδριανός δεν θα αποδείξει αν είναι ελέφαντας. Εδώ κρίνεται η αξιοπιστία του καθενός»⁷⁰!

Και σε θεσμικό επίπεδο, εισήχθη τροπολογία πριν λίγα χρόνια σε νομοσχέδιο, η οποία απαλλάσσει τους δημάρχους και αντιδημάρχους από την αυτόφωρη σύλληψη. Αλλά δεν μπορώ να τη βρω εύκολα· ποιος ξέρει που είναι χωμένη...

* * *

Το Σύνταγμα λοιπόν δεν προστατεύει τον εαυτό του. Δεν προστατεύει δηλαδή την πολιτική κοινωνία και τους πολίτες. Και δεν είναι η μόνη αντίφαση του Συντάγματος. Αν κοιτάξει κανείς προσεκτικά το κείμενο θα βρει και... **αντισυνταγματικές διατάξεις!** Λίγες μεν αλλά υπαρκτές. Ως «αντισυνταγματική διάταξη του Συντάγματος» εννοώ σημείο όπου αντιφάσκει προς τον εαυτό του. Για να δούμε μερικά.

Άρθρο 59: «Οι βουλευτές πριν αναλάβουν τα καθήκοντά τους δίνουν στο βουλευτήριο και σε δημόσια συνεδρίαση τον ακόλουθο όρκο: “Ορκίζομαι στο όνομα της Αγίας και Ομοουσίας και Αδιαίρετης Τριάδας να είμαι πιστός στην Πατρίδα και το δημοκρατικό πολίτευμα, να υπακούω στο Σύνταγμα και τους νόμους και να εκπληρώνω ευσυνείδητα τα καθήκοντά μου”». Η πρόβλεψη θρησκευτικού όρκου αντιβαίνει στην υποχρέωση των πολιτών να υπακούουν στους νόμους, ανεξάρτητα από τις θρησκευτικές

70. *Ελευθεροτυπία*, 21/01/2008.